University of Groningen

Ongewenste omgangsvormen in werkrelaties

de Bruijn, Jeanne; Timmerman, Greetje

Published in:
Tijdschrift voor Genderstudies

DOI:
[10.5117/TVGN2020.3.003.DEBR](https://doi.org/10.5117/TVGN2020.3.003.DEBR)

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:
2020

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):
de Bruijn, J., & Timmerman, G. (2020). Ongewenste omgangsvormen in werkrelaties. *Tijdschrift voor Genderstudies*, 23(3), 223-231. <https://doi.org/10.5117/TVGN2020.3.003.DEBR>

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

Ongewenste omgangsvormen in werkrelaties

Jeanne de Bruijn en Greetje Timmerman

TVGEND 23 (3): 223–231

DOI: 10.5117/TVGN2020.3.003.DEBR

In het *Tijdschrift voor Genderstudies*-themanummer over seksueel geweld uit 1986 deden wij verslag van de eerste bevindingen uit ons onderzoek naar ‘Ongewenste intimiteiten in arbeidssituaties’ (De Bruijn & Timmerman, 1986). Het onderwerp was beleidsagenda-prioriteit geworden onder staatssecretaris Kappeyne van de Coppello van Emancipatiezaken, als onderdeel van het beleid rond seksueel geweld en seksueel misbruik. Van meet af aan was voor ons het subjectieve karakter van de term ‘ongewenste intimiteiten’ en de vraag naar waar de grenzen lagen tussen ongewenste en gewenste intimiteiten een uitdaging in het onderzoek. ‘Ongewenste intimiteiten’, alleen de term riep al een storm van emoties op. Er waren nu woorden voor de ervaringen van vrouwen. Vrouwen voelden zich erkend, gedrag van mannelijke collega’s of superieuren dat zij als onaangenaam hadden ervaren, kon nu in woorden uitgedrukt worden. Maar de kranten stonden vooral bol van negatieve reacties, van milde lacherigheid tot en met minachting en agressie. Hoe kon de rijksoverheid besluiten 300.000 gulden uit te trekken voor zoiets belachelijks als ‘ongewenste intimiteiten in arbeidssituaties’? En wat hadden seksuele relaties met het werk te maken? Evenals buitenechtelijke relaties behoorden seksuele relaties tot de privésfeer en dat moest vooral zo blijven. En de term ‘ongewenste intimiteiten’ zelf, een contradictio in terminis! Intimiteiten waren toch positief, hoe konden intimiteiten nu ongewenst zijn? Voor ons als onderzoekers was het de grote vraag: hoe konden we dergelijke subjectieve ervaringen ‘wetenschappelijk’ onderzoekbaar maken? Was er meer over te zeggen dan dat ongewenste intimiteiten een kwestie van subjectieve perceptie waren – wat de een ongewenst vindt ervaart de ander als prettig?

We lieten ons inspireren door een historisch-sociologisch perspectief dat percepties van relaties en hoe mensen die relaties beleven, plaatst binnen de machts- en afhankelijkheidsverhoudingen waarvan zij deel uitmaken. We sloten hiermee aan bij het figuratie-sociologisch perspectief van Elias (1984). Vanuit dit perspectief konden we proberen te begrijpen waarom ongewenste intimiteiten op het werk niet eerder als zodanig werden gepercipieerd. Hedy d'Ancona stelde in 1984 dat we niet eerder over de ongewenste seksuele toenaderingen op het werk hoorden, omdat 'in de werksfeer de machtigste partij over effectieve sancties beschikt (dreigen met ontslag, beletten van promotie)' (d'Ancona, 1984). Het historisch-sociologisch denken van Elias wierp nog een andere verklaring op voor het feit dat we niet eerder hoorden van ongewenst seksueel gedrag op het werk: voorheen 'normale' seksuele omgangscodes tussen de seksen worden anders gepercipieerd, niet langer vanzelfsprekend gevonden, gepaard gaande met verschuivende machts- en afhankelijkheidsverhoudingen in arbeidsorganisaties (Projektgroep Vrouwenarbeid, 1986; Timmerman, 1990).

Ons onderzoek, en de keuze om zoiets subjectiefs als 'ongewenste intimiteiten op het werk' te begrijpen vanuit de machtsverhoudingen en de culturele omgangscodes in de arbeidssituaties' leidde ook tot veel zorg over de 'gewenste intimiteiten'. Had al die aandacht voor de ongewenste-misbruik-kant niet tot gevolg dat alle intimiteit, ook de gewenste, bedreigd werd? Dat was toen en nu de angst van mannen, maar ook van vrouwen die vonden en vinden dat de vrouwenbeweging doorslaat, en die een schrikbeeld van instemmingscontracten voor zich zien opdoemen als het om gewenste intimiteit gaat (Weeda, 1990; Brinkgreve, 2019). Eigenlijk werd in deze kritiek, van mannen en ook van de op dit punt tegen de vrouwenbeweging agerende vrouwen, destijds al het verschijnsel 'geïndividualiseerd', ontdaan van de context van machts- en afhankelijkheidsrelaties. Terwijl wij als ongewenste-omgangsvormen-onderzoekers juist de afhankelijkheidscontext, de relaties waarbinnen het gedrag plaatsvindt, er steeds bij wilden betrekken.

In dit essay blikken we terug en gaan in op de *actualiteit* van ongewenste intimiteiten of de tegenwoordig meer gebruikte term seksuele intimidatie. Is de context van (*verschuivende*) *machtsverhoudingen* nog steeds relevant voor het begrijpen van seksuele intimidatie? Vanwaar de hardnekkigheid van *het individualiseren* van het probleem en ten slotte vanwaar de drang tot het steeds erbij slepen van de *gewenste intimiteiten* als het over de ongewenste gaat?

Terugblik en actualiteit

In de afgelopen decennia zijn seksuele intimidatie, seksueel misbruik en seksueel geweld, in allerlei beroepen en sectoren onderzocht, in privésituaties (gezin, huiselijk geweld), in de openbare ruimte, op straat (straatintimidatie), in het uitgaansleven en recent in de film- en media-industrie (#Metoo). We weten nu na 30 jaar onderzoek en media-aandacht dat ongewenste intimiteiten overal voorkomen en *vooral daar waar de machtsverhoudingen aan het schuiven* zijn, zoals de #Metoo nu laat zien. De term kwam van de zwarte activiste Tarana Burke in 2006 (NYT, 2017). De lange mars door de instituties rond het thema seksuele intimidatie in de afgelopen decennia, met cursussen, regulering, wetgeving, rechtszaken, werd een tikkende tijdbom, die eind 2017 tot een socialemedia-explosie, de #Metoo-beweging, leidde. Het startte met een artikel van Kantor en Twohey (2017) over de seksuele intimidatie van Hollywood-producer Harvey Weinstein in de *New York Times*. Een jaar later waren er 14 miljoen tweets en waren er 200 machtige Amerikaanse mannen van hun voetstuk gevallen, in Hollywood, in de politiek, in het onderwijs, in de kerken, in de sport, met uitlopers naar andere landen (Hirshman, 2019). Beroemde vrouwen traden naar voren met beschuldigingen over decennia van vernedering en intimidatie, niet op hun professionaliteit te zijn beoordeeld, maar op hun bereidheid tot seksuele gunsten, of acceptatie van ‘voor wat hoort wat’. Het gaat over werkrelaties die eenzijdig door de meer machtige partij gebruikt worden om deze seksueel te definiëren. Concreet: het in verlegenheid brengen van de in de werkrelatie afhankelijke partij door intimiderend gedrag, het afdwingen van seksuele gunsten in ruil voor banen of rollen, een lovende recensie over haar werk, een goede beoordeling van een hoofdstuk van haar proefschrift. Achteraf wil de meer machtige de situatie juist ontdoen van de machtscontext, definiëren als was er sprake van instemming van de geschokte, verbouwereerde, schaamtevolle, afhankelijke partij. Daar gaan de rechtszaken dan ook over: zij had toch gezegd dat ze het fijn vond om hem te ontmoeten, hij dacht dat zij het leuk vond toen hij de kamerdeur op slot deed, dat ze niet meteen schreeuwde dat ze het niet wilde etc. De meer machtige in die werkcontext wil het allemaal als consent zien, zelfs nog, zoals bij Weinstein, als het ondertussen miljoenen heeft gekost om te voorkomen dat ze zou zeggen dat het geen consent was, maar verkrachting. Het theaterstuk *#MeTooAcademia* visualiseert het thema indringend voor de promotor-promovendarelatie aan een universiteit (Spliethof, 2019).

Interessant in de #Metoo-beweging is dat vrouwen hun ervaringen, soms van lang geleden, alsnog in de openbaarheid brengen. Waarom?

Kantor en Twohey waren daarover zelf ook verbaasd. Waarom deze aardverschuiving? Een sociale beweging ontstaat niet plotsklaps. Ze stellen in hun boek *She Said* (2019) dat er feitelijk al een paradigmaverschuiving had plaatsgevonden, door het jarenlange werk van vrouwenstudiesonderzoekers, advocaten, activisten en onderzoeksjournalisten. Daarom kan volgens hen de #Metoo-beweging gezien worden als een 'catch-up' met het verleden. Vrouwen durven nu hun ervaringen van 20, 30, 40 jaar geleden online te zetten. Actrices, die ondertussen wereldberoemd waren geworden en in zekere zin onaantastbaar, spraken zich uit over hoe ze seksueel lastiggevallen werden door producenten als Weinstein, toen ze ooit op auditie kwamen voor hun eerste rol. Sommigen wilden nog steeds alleen getuigen na lange aarzelingen, '*Maybe you do it for the next generations*' (Kantor & Twohey, 2019).

Verschuivende machts- en afhankelijkheidsrelaties

Een van de terreinen waarop in de laatste halve eeuw duidelijke sprake is geweest van verschuivende machtsverhoudingen tussen de seksen is op de arbeidsmarkt, de dagelijkse werkvloer. Dankzij onderwijs betraden meer vrouwen dan ooit werkvloeren waar ze voorheen geheel afwezig waren. Dat geldt vooral voor middenklasse/witte vrouwen, want lagere klasse/zwarte vrouwen werkten altijd al en hadden altijd al te maken met ongewenste intimiteiten. Vrouwen kwamen in posities en functies waar zij nog nooit hadden gewerkt. Door de verschuivende machtsrelaties tussen de seksen nam de definiërmacht van vrouwen toe om bepaalde omgangsvormen als ongewenst te benoemen. Het gaat om lichtere en zwaardere vormen van lastigvallen, van in de werkrelatie ongepast, grensoverschrijdend gedrag, welke voor de actor een seksuele connotatie heeft, meestal een collega waarmee iemand in een machts- of afhankelijkheidsrelatie zit. De verschuiving is dat vrouwelijke werknemers, zij zijn de meer macht krijgende nieuwkomers, niet langer de seksueel getinte omgangsvormen van mannen in een professionele werkrelatie accepteren, niet als terloopse opmerkingen en niet als opgedrongen voorwaarde voor promotie, beoordeling e.d. De ruimte die mannelijke werknemers hadden/namen om een werkrelatie naar believen te seksualiseren en daarmee te individualiseren is kleiner geworden. De context van de suprematie van (witte) mannen in werkverhoudingen is tanende; en dat voelen ze.

Volgens Elias' theorie van de machts- en afhankelijkheidsrelaties moet dat van invloed zijn geweest op de omgangsvormen op de werkplek en

derhalve op het openlijk definiëren van geseksualiseerde omgangsvormen als ongewenst. In ons artikel uit 1986 laten we vrij innovatief zien dat er een verband is tussen verschuivende machts- en afhankelijkheidsrelaties en de mate van voorkomen van ongewenste intimiteiten. En wel in de zin van een tijdelijke toename van het verschijnsel op het moment dat de machtsverhoudingen gaan verschuiven ten nadele van de meer machtigen. Op werkplekken waar vrouwen in aandeel toenemen en hun posities verbeteren, namen ongewenste intimiteiten door mannen, vanwege hun tanende machtsposities, toe. Interessant is dat dit verband, dat we 40 jaar geleden in Nederlandse arbeidssectoren vonden, recentelijk is terug te zien in een Amerikaanse studie naar veranderingen in *sexual harrassment in workplaces* gedurende de afgelopen 20 jaar (Cassino & Besen-Cassino, 2019). De studie laat zien dat in perioden van dreigend baanverlies voor mannelijke werknemers (ook reeds bij dreiging in de media) de ongewenste intimiteiten duidelijk toenemen. In perioden van economische crisis, bijvoorbeeld na 2008, nam de seksuele intimidatie significant toe.

Individualisering en seksualisering

Opvallend is dat, ondanks toenemend inzicht in de rol van de machtsverhoudingen, op subjectief belevingsniveau seksuele intimidatie nog altijd geïndividualiseerd wordt, dus juist ontdaan van de context van machtsverhoudingen: door het seksualiseren van de relatie met de minder machtige brengt de meer machtige de werkrelatie met de werkneemster terug tot een 'persoonlijke' kwestie, een privécontact, een eenmalige of reeks van incidentele ontmoetingen die in feite losstaan van de werkrelatie en de ongelijke machtsbalans die daarbinnen bestaat. Hij seksualiseert de werkrelatie, dringt zijn seksuele definitie van de situatie op, verdedigt zich daarmee achteraf (hij dacht dat zij het ook wel leuk vond) en de zaak wordt geframed als miscommunicatie. Hoewel jarenlang onderzoek overeenkomsten in de patronen en reacties laat zien, blijven bedrijven, advocaten en media neigen om seksuele intimidatie te individualiseren, te 'privatiseren' en te neutraliseren (zijn woord tegen het hare). Op bedrijfsniveau houdt men het bij voorkeur bij geïndividualiseerde casuïstiek. Snel aanpakken van de zaak: hoor-wederhoor en klaar, zonder het systematisch voordoen en het wegkijken onder de loep te nemen (Kuiper, 2019). Passend in de machtsverhoudingen, als de beschuldigde een lagergeplaatste is vliegt hij eruit, als het een hogergeplaatste is krijgt hij promotie of een bonus. Na alle gedoe zit zij uiteindelijk vaak ziek thuis.

In een individuele casus komt niet centraal te staan dat het seksualiseren van werkrelaties de collectieve verantwoordelijkheid is van de organisatie, van collega's, van het instituut, waardoor de ruimte werd gecreëerd. Achteraf zeggen: 'Ja we wisten al jarenlang dat hij zo was' is gemakkelijk. Mannen die zich meteen distantiëren, ze wisten het altijd al... maar zeiden niets en kaartten het niet aan. Dat gebeurde ook na de val van Volkskrant recensie schrijver Arjan Peters. Dan komt Ilja Leonard Pfeiffer opeens met de mededeling dat hij al veel langer een patroon van 'onvoorspelbare en strategische kwaadaardigheid' had gezien bij Peters: 'Zijn machtspositie, die hij in het geval van vrouwelijke auteurs misbruikt, is altijd het voornameste doel geweest van zijn inspanningen' (Pfeiffer in Wieringa, 2020). 'Dappere woorden, als ze geklonken hadden vóór Peters' val. Nu was het eerloos gejubel rond de guillotine' aldus Tommy Wieringa (Wieringa, 2020).

Gewenste intimiteiten

Intrigerend voor ons is, dat ook na decennia van onderzoek naar ongewenste intimiteiten en seksueel misbruik, steeds weer meteen een discussie opstaat over de vraag, hoe het nu zit met de *gewenste* intimiteiten. 'Daar moet wel ruimte voor blijven,' wordt er keer op keer meteen geopperd. 'Mag er dan niets meer,' is de geuite angst. 'Moeten we dan eerst een contract tekenen voor er gezoend mag worden?' Mannen weten altijd van voorbeelden dat er instemming was en dat de vrouw dan de man achteraf toch beschuldigt van ongewenste intimiteiten. Zo gaan ook de #Metoo-rechtszaken van de gevallen machtige mannen. Intrigerend is echter dat ook vrouwelijke collega's die achter de #Metoo-zaak staan, zich niettemin zeer bekommeren om het lot van de gewenste intimiteiten. Ze zijn bang voor het verdwijnen van het lustprincipe en voor verpreutsing van de samenleving. Ze zijn van mening dat de #Metoo-beweging, hoewel in de kern een gerechtvaardigde zaak, doorschiet en dat het kind (van de gewenste intimiteiten, de lusten, de verleiding) met het badwater (van de ongewenste intimiteiten en seksueel misbruik) wordt weggegooid (o.a. Brinkgreve, 2019). Ons inziens is hier ten eerste sprake van een *denkfout* en ten tweede, in het verlengde daarvan, van *stereotypering* van de #Metoo-feministen.

De denkfout in deze is dat men het nieuwe paradigma van de verschuivende m/v-machtsverhoudingen omarmt als het gaat om het benoemen van ongewenste intimiteiten en de strijd daartegen. Echter, men blijft het *oude* paradigma koesteren van de traditionele ongelijke m/v-machtsverhoudingen wat betreft het lustprincipe, de verleiding en de gewenste

intimiteiten. Men koppelt in deze denkfout namelijk het lustprincipe aan die traditionele m/v-machtsongelijkheid en kan zich *niet* voorstellen dat er nog lust is als er geen m/v-machtsongelijkheid meer is. Als bewijs worden voorbeelden aangedragen dat vrouwen enerzijds wel m/v-gelijkheid in de zorgtaken willen, dus een man die meehelpt in de huishouding, maar anderzijds ook het viriele beest in bed willen behouden. Een ander voorbeeld dat als bewijs wordt aangedragen is dat vrouwen het liefst op machtige mannen vallen, dat macht erotiseert.

Deze voorbeelden stammen allemaal uit het paradigma van traditionele m/v-ongelijke machtsverhoudingen. Hoewel men de strijd tegen de ongewenste intimiteiten wenselijk vindt en verbindt aan de verschuivende machtsverhoudingen richting gelijkheid, wil men uit angst voor het verdwijnen van de gewenste intimiteiten en het lustprincipe, juist niet het nieuwe paradigma van die verschuivende machtsverhoudingen richting gelijkheid aannemen. Echter het nieuwe paradigma zal niet leiden tot het verdwijnen van het lustprincipe, de verleiding of gewenste intimiteiten, integendeel. Dat is de denkfout, die niet wordt doordacht. Ook Butler (2009) stelt dat eerder het tegendeel het geval zal zijn. Er zal een grotere diversiteit aan lusten, gewenste intimiteiten en seksuele creativiteit ontstaan door de verschuivende m/v-machtsverhoudingen richting gelijkheid. En die grotere diversiteit aan lusten en gewenste intimiteiten zal volgens Butler nog meer ontstaan als langzamerhand de dwingende *heteronormativiteit* in de samenleving zal verdwijnen en het aantal '*non-binary*' mensen zal toenemen. Butler laat zien hoe bovenal de eeuwenlange norm van heteroseksualiteit de mensheid seksueel ongekend heeft ingeperkt tot een keurslijf van uitsluitend heteroseksuele mannen en vrouwen, zwaar geholpen door religies en instituties, zoals het huwelijk met seks uitsluitend gericht op de voortplanting. Het is dus belangrijk om ook de gewenste intimiteiten in de context van verschuivende m/v-machtsverhoudingen te doordenken om niet in een pijnlijke spagaat van het oude en nieuwe paradigma te blijven hangen.

Het tweede probleem dat wij hebben met de redeneringen van degenen die angst hebben voor het verdwijnen van de gewenste intimiteiten en het lustprincipe is dat er een stereotypering plaatsvindt van de #Metoo-feministen. De #Metoo-beweging, die juist taal gaf aan het ongewenst seksualiseren van arbeidsrelaties en daarmee vrouwen een platform bood om soms na decennia, hun altijd verzwegen verhaal te vertellen, wordt gestereotypeerd door de verdedigers van de gewenste intimiteiten. 'Ze hebben een goed punt, maar... ze overdrijven ook wel heel veel,' is de redenering. Mannen en

vrouwen die bang zijn voor het verdwijnen van het lustprincipe maken van de #Metoo-feministen een karikatuur. Ze verwijten hen door te schieten en verpreutsing in de samenleving te bevorderen. Hier is iets interessants aan de hand. Vanuit het perspectief van Elias behoort stereotyperen duidelijk bij de eerste fase in de verschuivende machtsverhoudingen. De meer machtingen, de gevestigden, maken een karikatuur van de buitenstaanders. De buitenstaanders – in onze casus de #Metoo-feministen – worden gestereotypeerd, ze zouden te ver gaan in hun woede, zijn ongenueanceerd, plegen *'trial by media'*, etc. In het Elias-perspectief doorredenerend zijn de verdedigers van 'gewenste intimiteiten' de gevestigden (m/v). Zij (m/v) voelen met de terrein winnende #Metoo-vrouwenbeweging hun machtspositie afbrokkelen. Zij hangen het traditionele paradigma van lust aan uit de tijd dat machtsverhoudingen tussen de seksen nog niet aan het schuiven waren: lust doet zich in die voorstelling vooral voor bij seks met meer machtige mannen, in ongelijke m/v-verhoudingen. Ze (m/v) zijn bang dat ze die seks en lust kwijtraken in de verschuivende machts- en afhankelijkheidsrelaties. Als het gelijker wordt versmelt het seksappeal, denken zij. Dat paradigma is steeds moeilijker te handhaven. Deze vrouwen en mannen die steeds de gewenste intimiteiten uit de oude ongelijke-machtsverhoudingen-context erbij willen slepen om hun oude definities van lust te kunnen handhaven (en daarvoor de #Metoo-feministen stereotyperen) moeten nog de overgang maken naar de nieuwe verhoudingen. In die nieuwe fase, waarin sprake zal zijn van gelijkere seksuele relaties tussen de seksen én binnen een sekse, of geen sekse, zal men ontdekken dat er sprake is van meer diversiteit en creativiteit waar het de seksuele lusten betreft, net als huidhonger die heftig is en zal blijven, ongeacht sekse. Hoe meer gelijkheid, hoe meer diversiteit (en lust).

Bibliografie

- Brinkgreve, C. (2019, 24 januari). #MeToo in historisch perspectief. Lastige vragen stellen. *De Groene Amsterdammer*.
- Butler, J. (2009). *Undoing gender*. New York: Routledge.
- Cassino, D., & Besen-Cassino, Y. (2019). Race, threat and workplace sexual harassment: The dynamics of harassment in the United States, 1997–2016. *Gender, Work and Organization*, 26(9), 1221–1240. doi: 10.1111/gwao.12394
- D'Ancona, H. (1984, 22 januari). Romantiek op de werkvloer. *NRC Handelsblad*, p. 7.
- De Bruijn, J., & Timmerman, G. (1986). Van ongewenste intimiteiten naar gewenste omgangsvormen. *Tijdschrift voor vrouwenstudies*, 7(2), 159–178.
- Elias, N. (1984). *Het civilisatieproces: Sociogenetische en psychogenetische onderzoeken*. Utrecht: Het Spectrum.

- Hirshman, L. (2019). *Reckoning: The epic battle against sexual abuse and harassment*. Boston: Houghton Mifflin Harcourt.
- Kantor, J., & Twohey, M. (2017, 5 oktober). Harvey Weinstein paid off sexual harassment accusers for decades. *New York Times*. Beschikbaar: <https://www.nytimes.com/2017/10/05/us/harvey-weinstein-harassment-allegations.html>
- Kantor, J., & Twohey, M. (2019). *She said: Breaking the sexual harassment story that helped ignite a movement*. New York: Penguin Press.
- Kuiper, A. (2019). Aanpak van ongewenste intimiteiten, Arbo. Beschikbaar: <https://www.aliekuiper.com/wp-content/uploads/2019/06/Met-de-RIE-PSA-te-lijf.pdf>
- NYT. (2017, 20 oktober). The woman who created #MeToo long before hashtags. *New York Times*. Beschikbaar: <https://www.nytimes.com/2017/10/20/us/me-too-movement-tarana-burke.html>
- Projectgroep Vrouwenarbeid (Groningen). (1986). *Ongewenste intimiteiten op het werk: Onderzoek naar ongewenste omgangsvormen tussen de seksen in arbeidssituaties*. 's-Gravenhage: Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.
- Splithof, S. (2019). #MeTooAcademia: The learning curve [Video file]. Beschikbaar: https://www.youtube.com/watch?v=fIEFsdlO_Dk
- Timmerman, M.C. (1990). *Werkrelaties tussen vrouwen en mannen: een onderzoek naar ongewenste intimiteiten in arbeidssituaties*. Amsterdam: SUA.
- Weeda, C.J. (1990). *Intimiteit, een breed begrip*. In *Privacy in de gezondheidszorg*.
- Wieringa, T. (2020, 30 mei). Oude witte man. *NRC Handelsblad*, p. 2.

Over de auteurs

Jeanne de Bruijn is emeritus onderzoeker en – onder andere – hoogleraar genderstudies en sociologie aan de Universiteit Groningen, de Vrije Universiteit Amsterdam, de Universiteit van de Nederlandse Antillen op Curaçao, en het University College Roosevelt in Middelburg. Ze onderzocht genderissues als (verborgen) gendermechanismen op het werk, bijvoorbeeld carrièreonderbrekingen, ongelijke beloning, werk-en-zorgarrangementen en seksuele intimidatie. Later hield ze zich bezig met migratie, vrouwelijke gezinshoofden, houdingen tegenover abortus, geweld binnen gezinnen en overheidsbeleid in kleine eilandstaten.

Greetje Timmerman is socioloog en als full professor verbonden aan de Rijksuniversiteit Groningen, afdeling Pedagogische en Onderwijswetenschappen. Zij heeft diverse grote onderzoeksprojecten geleid, o.a. op het terrein van seksuele intimidatie op het werk (Europese Commissie), in het voortgezet onderwijs (Zonmw) en in de jeugdzorg (Commissie Samson). Andere onderzoeksthema's zijn buitenschools leren, onderwijsinnovaties in het hoger onderwijs en historisch-sociologisch onderzoek naar jeugd.